

Recuperación del Euskera en Navarra:
EUSKARAREN BERRESKURATZE ITXAROPENTSUA
NAFARROAN

Andres Iñigo,
Euskaltzaindiaren Nafarroako ordezkaria

Euskaltzaindiaren *Jagon* Bilduma berriaren lehendabiziko zenbakia da eta eskaintzen den lana Miquel Gros i Lladós jaunaren eskutik datorkigu. Gros jauna abokatua da ogibidez eta katalana sortzez eta bizilekuz. Gaztaroan, ordea, zenbait urtez Iruñean bizitzea tokatu zitzaion eta, liburu horretan ikusten den bezala, ez zuen alferrik galdu Nafarroa ezagutzeko izan zuen aukera. Ondotik, Kataluniara itzuli aurretik, unibertsitateko ikasketak zirela eta, Andaluzian pasatu zituen urte gutxi batzuk aski izan zituen konturatzeko berak ezagutu zuen Nafarroa ez zettorrela bat Estatuko bertze zenbait herrialdetako jendeak Foru Komunitateaz zuen informazioarekin. Izan ere, Nafarroaz gutxi jakiteaz gain, hemengo errealitatea desitxuratzen duten zenbait estereotipotan oinarritutako aurreiritziak zituztela ikusi zuen, eta, bertzeak bertze, nafarrak ez direla euskaldunak edota euskara ez dela Nafarroako hizkuntza.

Orduan gogoratu zitzaion hain hedatuak dauden ezjakin, aurreiritzi eta interpretazio interesatu haiei aurre egiteko modurik egokiena datu objektibotatik oinarritutako errealitatea ezagutzera ematea zela, eta xede hori lortzeko biderik zuzenena eta baliagarriena nafarrek diotena azalaraztea. Bide horri ekin zion eta nafarrek udal erroldetan euskararen ezagueraz ematen dituzten erantzunak banan-banan aztertzea erabaki zuen. Dakigun bezala, Nafarroan 1986ko erroldan egin ziren lehenbiziko aldiz euskararen ezaguerari buruzko galderak eta gauza bera egin da hurrengoetan, 1991, 1996 eta 2001ekoetan, alegia.

Azterketa horien emaitza da Gros jaunak liburu horretan eskaintzen diguna. Aipatzekoa da egileak lan hori burutzeko aplikatu duen metodologia. Alde batetik, lau errolda horiek udalez udal eta banan-banan aztertu ditu; hortaz, oinarri sendoko lana da, Nafarroako biztanle guztien datuak –ehuneko ehunenak– jaso eta aztertu baititu. Bertzetik, emaitzak eskualdeka, azpi-eskualdeka eta udalez udal aurkeztu ditu eta Nafarroa osokoak ere bai. Emaitza horiek koadro eta mapetan irudikatu ditu eta islatzen duten errealitate sozio-linguistikoa koloreen arabera mailakatu, ahalik eta ulerterrazena izan dadin. Azkenik, euskara jakiteari dagozkion emaitzak modurik zehatzenean azaltze-

MIQUEL GROS I LLADÓS

Recuperación del Euskera en Navarra

Jagon *Saila*

EUSKALTZAINDIA

arren, egileak bi kategoriatan sailkatu ditu nafarrak: *vascofonoak* –euskara ulertzeko gai direnak– eta *euskaldunak* –euskaraz aritzeko ere gai direnak–.

Euskarak Nafarroan azkeneko hogeita bost urteetan, irakaskuntzaren bitartez batik bat, izan duen bilakaeraren erakusleia da liburua. Bertan ikus daitezke emandako urratsak, oro har, handiak izan direla, euskararen lege murriztailetik espero zitekeen baino anitzez hobeak. Hori egiaztatu ahal izateko aski da 1986 eta 2001 bitartean, Nafarroako gizarteak emandako erantzunari esker, izan den datuen bilakaerari erreparatzea. Erraterako, Nafarroa osoan euskaldunen (euskaraz aritzeko gai direnen) kopurua 2 puntu igo da (%10'1etik %12'1era). Zenbait eskualdetan, ordea, igoera puntu horiek nabarmenki altuagoak dira, hala nola, Burundan 7'5, Bortzirietan 7'7, Baztanen 4'8, Iruñerrian 3'2, Etxauribarren 7'7, Estellerrian 2'7, Ameskoa-Allin ibarretan 8'3, Zaraitzun 5'4, Erronkaribarren 7'7, eta oraindik gehiago eskualde horietako zein bertze batzuetako herrietan, Ziordian 16'3, Altsasun 10'2, Beran 9'3, Urdazubin 18'2, Atarrabian 8'2, Barañainen 4'7, Etxaurin 9'2, Agoitzen 9'6, Irunberrin 4'6, Zangozan 3'7, Tafallan 2'8, Otsagabian 5'3, Izaban 12'9, Sartagudan 3'9, Vianan 4'6.

Biziki interesgarria da egileak 2001eko erroldako datuekin egin duen 25 urtetik beherakoen azpi-sailkapena, eta interesgarriagoa oraindik egiaztatu ahal izatea zein den leku bakoitzean 15 urtetik beherakoen artean euskara dakitenen ehuneko kopurua. Nafarroako kopuru orokorra, 1986 eta 2001 bitartean 2 puntu igo ondotik, ehuneko 12'1ekoa baldin bada, 15 urtetik beherakoena 21'3ekoa da. Begi bistakoa da igoera nabari hori D ereduko irakaskuntza publikoari eta ikastolei zor zaiela. Ehuneko horiek izugarri nabarmendu dira zenbait eskualdetan, bertzeak bertze, Burundan 63'1, Iruñerrian 19'9, Etxauribarren 58, Estellerrian 24'1, Zaraitzun 36'6, Erronkaribarren 36'6, Ameskoa-Allin ibarretan, 28'3, eta gauza bera begiztatzen ahal da eskualde horietako herri nagusienetan eta bertze zenbaitetan, erraterako Ziordian 83'3, Altsasun 57'1, Iruñean 18'3, Etxaurin 56'4, Lizarran 30'3, Otsagabian 38'5, Erronkarin 36'7, Agoitzen 53'3, Irunberrin 31'7, Zangozan 16'7, Tafallan 12'2, Sartagudan 22'7, Vianan 21'7.

Euskararen biziraupenerako lehen eta oinarritzko urratsa den aldetik, orain dela hogeita bost urteko errealitatearekin konparatuz, egoera berri eta itxaropentsu baten aitzinean gaudela egiaztatzen digu lan honek. Hori ukazina da, baina, aldi berean, argi izan behar da datu hauek euskararen jakitera mugatzen direla. Bertze kontu bat da –lan honetatik kanpo geratzen dena–, euskararen erabileraren garapena Nafarroako gizartean, euskararen benetako biziraupenerako jakitetik erabiltzera eman beharko baita urratsa, eta hizkuntzaren presentzia familia, lagunarte, karrika, kultura gunee, aisialdi, administrazio zerbitzu, lantegi, komunikabide eta abarretan bermatu eta harremanetarako tresna izatera iritsi. Eskolara soilik mugatuz eta bertze eremu horietara hedatzen ez bada, bistan da euskararen iraupenak jai daukala.

Dena dela, Gros jaunak eskaini digun lana planteamendu berriak egin ahal izateko oinarri sendoa eta abiapuntu justifikatua da. Egun indarrean dagoen

euskararen eremuen mapa, behinik behin, erabat zalantzan jartzen du, begi bistakoa baita orain dela 21 urte onartu zen mapak, gaur eguneko datuekin egin izan balitz, bertze banaketa bat izanen zuela, lan honen egileak aditzera eman eta proposatzen duen bezala.

Euskaltzaindiaren Sustapen batzordeak, argitalpen honen bitartez, denek eskura jarri nahi izan ditu Miquel Grosen eskutik jaso dituen Nafarroako euskararen berreskuratze prozesuaren emaitza zehatz eta interesgarriak. Aldi berean, espero du euskararen errekupeazioaren egungo egoera hau kontuan hartu eta abiapuntu izatea hemendik aitzina eratu beharko lirakekeen hizkuntza plangintzetako hausnarketetan, eta bereziki sortu berri den Euskararen Nafar Institutuaren eskutik abian jarri nahi diren ekimenetan.